
СТРУЧНА МИШЉЕЊА

УДК

Дамир ШИТЕ

извршитељ за подручја Вишег и Привредног суда у Суботици

КОЛЕГЕ ГЛЕМБАЈЕВИ

*Nihil sub sole novum.*¹

Резиме

Када је у раним прејодневним часовима 31. маја 2012. године у Палаћи правде у Београду, тридесетдевети дипломираних правника са положеним испитом за извршитеља пред тадашњим министром правде изговорило заклетву из члана 317 Закона о извршењу и обезбеђењу, једно од омишних уверења у друштву је било да се ради о првом случају именована „приватних“ извршитеља у нашој правној историји.

Међу њим, мало је позната чињеница да су у градовима попут Новој Сади, Панчева, Зрењанина, Сомбора, Кикинде, Алибунара, Вршца, и омишних у региону који је у првој заједничкој држави Јужних Словена био познат као „војвођанско правно подручје“, у периоду од неколико деценија (тачније све до завршетка Другој светској рати) извршне радње у постојећима извршења пред тадашњим првостепеним судовима (судбени столови – касније окружни судови – и њима припадајући средњи судови) сироводили нарочити појединци познати као „краљевски судски извршитељи“.

Ово је крајак запис о њима.

Кључне речи: краљевски судски извршитељи, *Gerichtsvollzieher*, *Huissier de justice*, Краљевина СХС.

¹ Нема ништа ново под сунцем, Свето писмо Старога завета, Књига Проповједникова, I, 9.

I Јединствена држава „нејединствених“ Јужних Словена

Читањем унапред припремљеног одговора краља Петра I на, такође, ишчитану *Агресу* Народног вијећа Словенаца, Хрвата и Срба, дана 1. децембра 1918. године у Београду створено је Краљевство Срба Хрвата и Словенаца, држава која је током већег дела XX века била позната под именом Југославија.

Без потребе да одговоримо на питање да ли се радило о версајској тамници народа од којих је била састављена или, пак, о њиховом цивилизацијском максимуму, овом приликом довољно је констатовати да је југословенска држава у својим почетним облицима, за разлику од њеног брионског периода, представљала полетни² покушај да се, ако се послужимо тадашњим терминима, тај троимени, троплемени, троједини „српскохрватскословеначки“ народ, упркос значајним међусобним разликама (које ће просечном читаоцу штива овога типа бити и више него познате) уоквири у јединствени државно-правни простор.

Већ на самом почетку младе државе било је очигледно да се такав подухват не може спровести у кратком року, па је територијално, истинна, јединствена Краљевина иницијално била подељена на шест прилично ушанчених правних подручја, разврстаних у складу са прописима који би се на датом подручју примењивали пре завршетка Првог светског рата.³

На овом месту мора се поменути да је један од смисленијих корака у правцу уједначавања тог прилично шареног правног мозаика, свакако, представљао и Видовданским уставом предвиђен јединствени Касациони суд за подручје целе државе, чије је седиште требало бити у Загребу, а коме се, очигледно, хтело дати у задатак да, колико је то могуће, својим одлукама премости правне разлике младе Краљевине.

Да и најбољем *сћаву* 1 неког члана ништа не може наудити више од *сћава* 2 који му следи, је тврдња коју у нашим правним круговима,

2 Неко би можда казао: наивни покушај.

3 Правна подручја Краљевине СХС су била: 1) србијанско правно подручје, на коме се примењивало право раније Краљевине Србије; 2) црногорско правно подручје, на коме се примењивало право раније Краљевине Црне Горе; 3) војвођанско правно подручје, на коме су се примењивали прописи Краљевине Мађарске (Угарске), донети до 1. новембра 1918. године; 4) хрватско-славонско правно подручје, на коме се примењивало нововелирано аустријско право и одлуке Хрватског Сабора – у оквиру Краљевине Мађарске (Угарске) је деловала законодавно релативно аутономна Краљевина Хрватска и Славонија, настала на основу хрватско-угарске нагодбе из 1868. године; 5) далматинско-словеначко правно подручје, на коме се примењивало новелирано аустријско право; и 6) босанско-херцеговачко правно подручје на коме је важило делом аустријско право, а у сфери породичног и наследног права, за Муслимане се примењивало шеријатско право.

попут аксиома међу математичарима, не треба посебно доказивати. Тако је том нашом нарочитом нормативном техником (коју ћемо за потребе овог штива назвати: актом предвиђена смицалица за обесмишљавање истог тог акта), свега неколико чланова након што је установио поменути јединствени Касациони суд, исти Устав предвидео како „Касациони Суд у Београду, Сто Седморице у Загребу, Врховни Суд у Сарајеву, Велики Суд у Подгорици и Одељење Касационог Суда у Новом Саду, радиће до новог уређења једног Касационог Суда за целу земљу по досадашњем и сматраће се као одељења Касационог Суда“.

Није потребно посебно наглашавати да до почетка рада јединственог Касационог суда за подручје целе Краљевине никада није дошло.

Како је већ поменуто, на правним подручјима прве Југославије су се примењивали затечени прописи, те није био редак случај да се истоветни правни институти не само другачије регулишу, већ и сасвим другачије дефинишу на растојању од свега неколико десетина километара. Овакво стање се свакако односило и на грађанско процесно право, а сасвим тим и на поступак извршења као његов неодвојиви део.

Осим што је до доношења јединственог *Закона о извршењу и обезбеђењу* из 1930. године, чија је примена, мање-више, отпочела 1938. године, поступак извршења у сваком од правних подручја био уређен различитим законима, и сами органи којима је било поверено спровођење конкретних извршних радњи су били сасвим другачији. Тако су на подручју ранијих Краљевина Србије и Црне Горе извршне радње спроводиле „полицијске власти“, на подручјима под јаким утицајем Беча је то био нарочити намештеник суда, познат као судски извршитељ, односно *Gerichtsvollzieher*, док су, како је то већ поменуто, на тзв. војвођанском правном подручју, извршење спроводили посебни „краљевски судски извршитељи“, уведени у угарски део Двојне монархије 1871. године, Законским чланком број LI.

II Законски чланак LI из 1871. године

Оно што овог нарочитог „угарског извршитеља“ издваја од свих осталих набројаних извршних органа је чињеница да он није био ни намештеник суда, нити неки посебан државни службеник. Наиме, угарски законодавац је крајем децембра те 1871. године, свега четири године након мађарске нагодбе са Хабзбурзима, одлучио да на ове просторе уведе до тада сасвим непознатог извршитеља, скројеног по узору на француског *huissier de justice*.

14. јуна 1813. године, непуних годину дана пре него што је био приморан да абдицира, Наполеон доноси свој царски декрет којим је поставио темеље модерне службе самосталних извршитеља.⁴ Наведеним декретом овај „император од Корзике“ је прописао услове именованја првих самосталних извршитеља, одредио каталог њихових овлашћења, утврдио правила која се тичу њиховог места пребивалишта и рада, али и саставио списак моралних захтева којих су се наше прве колеге морале придржавати. Истим декретом су успостављене и посебне дисциплинске комисије које су имале за задатак да врше надзор над њиховим радом.

Није лако одговорити на питање који је био мотив угарског законодавца да се отргне од дотадашње праксе поверавања спровођења конкретних извршних радњи самим судовима увођењем у свој правни простор француског *huissier*-а, међутим, пада у очи чињеница да је у првим годинама након мађарског „правног осамостаљења“ од Беча 1867. године, парламанет у Будимпешти и неке друге, много значајније државне службе обликовао у складу са тадашњем француским решењима. Тако је исте те 1871. године, Законским чланком број XXXIII, ново мађарско тужилаштво устројено у складу са француским *ministère public*, чија је основна карактеристика постојање тзв. „тужиоца круне“ који није био самостални правосудни орган већ део извршне власти, директно подређен министру правде.

На самом почетку Законског чланка LI из 1871. године, већ у његовом §1 је прописано да се „Уз сваки првостепени судбени сто и средски суд могу ангажовати судски извршитељи у потребном броју, које именује министар правде“.

Наведеним законским чланком су као услови за именовање извршитеља прописани: држављанство, напуњене 24 године живота и положен посебан испит за извршитеља. Испит за извршитеља се састојао из усменог и писменог дела, а полагао се пред комисијом која се састојала од троје (адекватније би било: тројице) судија првостепеног суда код ког је кандидат хтео бити ангажован. По успешно положеном испиту, извршитеља је именовао министар правде, који је у року од 30 дана морао да положи заклетву пред старешином свог суда, на који начин је ступао на дужност.

Извршитељ је сваку спроведену извршну радњу бележио у свој посебно оверени уписник, а своја је писмена оверавао својим потписом и печатом. Печат краљевског судског извршитеља је био округли, са грбом Краљевине у средини, а на ободу кружнице је био исписан текст:

4 *Décret impérial* № 9,346. *Pourtant Règlement sur l'Organisation et le service des Huissiers, du 14 juin 1813* – преузето из Jacques Isnard, et. al, *Hostiarii*, Paris, 2002, стр. 18.

„судски извршитељ“, затим име и презиме извршитеља, као и означење суда за који је именован.

Закон је извршитељима одредио два основна задатка: уручење писмена и спровођење извршних радњи. Нарочито је интересантно да закон из 1871. године врло прецизно утврђује и износе припадљности које за поједине извршне радње припадају извршитељима уводећи, такође, и посебну обавезу уплате предујма у тренутку њиховог ангажовања.

Надзор над радом краљевских судских извршитеља је био поверен старешини суда код кога је извршитељ био ангажован, док се одговорност за њихов рад утврђивала сходном применом закона којим се уређује одговорност судија.

Са звањем извршитеља било је неспојиво обављање послова који би га спречавали да своја задужења извршава савесно и правилно. Такође, извршитељ није могао поступати у предмету у коме би страна у поступку били он, његова супруга, вереница, штићеник (штићеница), старатељ или ма која особа која му је сродник у правој линији, у побочној линији до другог степена, односно сродник по тазбини до првог степена.

У случајевима да судски извршитељ поднесе оставку, умре, или буде разрешен дужности, односно пресели се или буде премештен, старешина суда код кога је био ангажован је био дужан да извршитељев печат, уписник и сва званична писмена без одлагања преузме, као и да податак о самом преузимању и времену у коме је оно извршено, забележи под последњим деловодним бројем у извршитељевом уписнику, те да тај свој упис потпише.

На самом крају Закона било је прописано да се свако спречавање судског извршитеља у спровођењу службених радњи „речима или делима“, у случају да дати поступци нису представљали довољан основ за покретање редовног кривичног поступка, сматрају прекршајем, за који се могла изрећи казна затвора до три месеца или новчана казна до 300 форинти.⁵

За прве измене и допуне наведеног закона о судским извршитељима је требало чекати свега четири године, те је тако Законским чланком IX из 1875. године одређено значајно поштрење одредби које се тичу могућег броја извршитеља који се код појединог суда могу ангажовати, надзора над радом извршитеља, као и одредби које се тичу начина обрачуна припадљности за њихов рад.

5 Не сме се сметнути с ума да се ради о пропису донетом 1871. године, па сходно томе износ од 300 форинти никако не треба сматрати за оно време безначајним.

III Краљевски судски извршитељи Прве Југославије

Као и целокупно судско-административно устројство војвођанског правног подручја, које је, са изузетком неколицине козметичких измена, у потпуности пресликано из правног поретка Краљевине Мађарске од пре 1. новембра 1918. године, тако су и краљевски судски извршитељи, као самостални органи задужени за спровођење појединих извршних радњи, према мађарским законима донетим за време Аустро-угарске, наставили своје деловање у првој заједничкој држави Јужних Словена.

Организација рада краљевских судских извршитеља је, како је то и за очекивати, у потпуности пратила ситуацију у којој се сваки од затечених судова тзв. војвођанског правног подручја нашао, захваљујући пре свега држању судија тих судова. Тако, председник Апелационог суда у Новом Саду, дана 11.9.1920. године доставља Министарству правде, одељењу за Банат, Бачку и Барању, уз допис бр. Предс. I. A. 43. 1920, списак судских извршитеља ангажованих код среских судова са свог подручја. Свега десетак дана доцније, већ 22. септембра исте године, као одговор на наведено писмено, начелник Министарства правде доставља председнику Апелационог суда допис бр. 34782 у коме тражи од њега да наложи старешини среског суда у Тителу „Да разреши дужности извршиоца Ивана Нешића официјала истог суда, те да повери вршење дужности извршиоца таквом чиновнику, који има испит за извршиоца или пак за грунтовничара, који би ову дужност, ван званичних часова вршио“.⁶

Из наведеног се може закључити да је и поред очигледних покушаја старешина неких среских судова да послове извршења повере појединцима који нису испуњавали законске предуслове за именовање, радом надлежних органа Министарства правде такви покушаји били онемогућени, те да се Министарство правде, очигледно, бар када су краљевски судски извршитељи у питању, колико је то могуће придржавали преузетих мађарских закона.⁷

Један од сталних пратилаца извршитеља је и „природни“ друштвени отклон према њима, највероватније заснован на непријатностима

6 Архив Југославије – Фонд 63 – М Правде КЈ – опште одељење – Фасцикла 79/1920 (ознака на документу: 79–97–20).

7 Као интересантан пример о придржавању власти нове државе прописима донетим пре 1. новембра 1918. године, може послужити и податак да је 3. маја 1924. године Никола Пашић, у покушају да спречи њено даље приближавање Демократској странци, забранио рад Мађарске странке, на основу *Уредбе* угарског Министарства унутрашњих послова из 1875. године и једне тајне уредбе из 1894. године. Давидовићева влада је септембра исте године, уз велики публицитет, укинула наведену одлуку о забрани.

која њихова задужења носе са собом. Краљевски судски извршитељи војвођанског правног подручја, у време Прве Југославије, су поред ове „подразумеване нетрпељивости“ становништва према њима, нажалост, морали да рачунају и на неке додатне непријатности, карактеристичне за тај период.

Стигма број један се, свакако, огледа у чињеници да је институт краљевских судских извршитеља (обртника), доживљаван као рецидив старе мађарске *ненародне* власти, те се као такав никако није могао усагласити са друштвеним стремљењима тек ослобођених народа који су (иронично, попут Мађара након 1867. године), тежили друштвеном уређењу које би се што је могуће више разликовало од оног претходног. Тако се, рецимо, у допису Трговачко-индустријске и занатске коморе у Новом Саду, бр. 3027/1928, од дана 3. новембра 1928. године, насловљеном Министарству правде Краљевине СХС, између осталог, наводи како „Треба наине, због горког искуства, кидати са установом из мађарских закона, односно са праксом посебних судских извршилаца у нашој земљи“.⁸

Међутим, није само већи део становништва имао негативан однос према краљевским судским извршитељима, већ су се и саме судије, не ретко, користиле могућностима да, макар симболично, учине својеврсни отклон према њима. Тако, на пример, према писању суботичког дневног часописа *Vásctegyei napló* (Дневник Бачке Жупаније), од 1. маја 1928. године, краљевском судском извршитељу средског суда у Великом Бечкерку (данашњи Зрењанин), Браниславу Стојковићу је на два узастопна рочишта судија Милош Миковић одредио две новчане казне од по пет стотина динара, због наводних клевета које је Стојковић изнео против судије тога истог суда Карла Кленовшека и директора Дунавске Банке у Великом Бечкерку, Бранка Стојића.

Један од вероватних разлога који се могу навести као објашњење због чега тадашње судије краљевске судске извршитеље не доживљавају као институт који је саставни део правног поретка државе у чије име делују се, сасвим сигурно, огледа и у чињеници да је велики број судија војвођанског правног подручја, с обзиром да је био досељен у војвођанске крајеве, морао судити према законима које нити зна, а у грађанским стварима, с обзиром на прецедентни карактер мађарског грађанског права, нити разуме механизам на основу кога тај правни поредак функционише.

Овај изражени унутрашњи осећај неприхватљивости мађарских правних института је, с обзиром на тежак егзистенцијални положај и

8 Архив Југославије – Фонд 63 – М Правде КЈ – опште одељење – Фасцикла 29/1930 (ознака на документу: 29–88–30).

друштвени презир према природи послова који обављају, сасвим сигурно, у себи подразумевао и јак отпор ефикасном и скупом апарату краљевских судских извршитеља, којима је, једини циљ био да што делотворније и што брже спроведу поједине извршне радње, не би ли на тај начин остварили право на наплату принадлежности које су им за те радње припадале.

IV Удружење судских извршитеља на подручју новосадског Апелационог суда

Краљевски судски извршитељи са подручја Апелационог суда у Новом Саду до доношења јединственог Закона о извршењу и обезбеђењу из 1930. године, у коме је дошло до очигледне намере законодавца да уместо француског *huissier*-а, за подручје целокупне Краљевине Југославије, уведе јединствени институт судских извршитеља, по узору на аустријског *Gerichtsvollzieher*-а, нису осећали неку нарочиту потребу да се, попут других *занатила*, организују у својеврсне цехове или еснафе, већ је сваки од њих деловао, мање-више, одвојено од својих колега.

Промене уведене поменутиим Законом из 1930. године, а које су се тичале „извршитеља-обртника“, протеком времена познатом као *vacatio legis*, су довеле до тога да их је очигледни заједнички проблем све извеснијег укидања као професије, навео да се организују и покушају заједничку борбу за опстанак.

Дана 21. августа 1932. године је у Сомбору одржана оснивачка скупштина *Удружења судских извршитеља са подручја Новосадског Апелационог суда*, што је први познати облик формалног организовања самосталних извршитеља у нашој држави. Својеврсни протагониста идеје удруживања извршитеља око горућег заједничког циља је био краљевски судски извршитељ са подручја среског суда у Сомбору, колега Станко Савић, који је био уједно и први, а врло вероватно и једини председник овог Удружења.

На основу података који се могу пронаћи у Историјском архиву Војводине,⁹ ново Удружење је првобитно покушало да добије одобрење за свој рад код тадашњег Министарства правде, у складу са одредбама Закона о чиновницима од 31. марта 1931. године. Решењем Министра правде бр. 113.576 од дана 28. децембра 1932. године, је наведена молба колеге Савића одбијена са следећим образложењем: „Како судски извршитељи нису државни службеници у смислу Закона о чиновницима од 31. марта 1931. године, то се на њих не може применити § 76 Закона, нити им се тражено одобрење може дати, већ се према § 2

9 Историјски архив Војводине, Ф 126 II 2143/1933.

Закона о удружењима, зборовима и договорима од 18. септембра 1931. године имају обратити надлежној првостепеној управној власти за такво одобрење.“

Очигледна је била намера оснивача Удружења да се, у случају прибављеног одобрења за рад од стране Министарства правде, његови чланови легитимишу као државни чиновници, што се, с обзиром да се радило о занимању које је захваљујући законским променама требало бити укинато, никако није могло дозволити.

Образложење министра правде, у коме ново формирана „клуб“ судских извршитеља, без обзира што се ради о појединцима снабдевеним јавним овлашћењима, поучава да се организују у складу са Законом којим се регулише рад пчеларских удружења или певачких друштава, очигледно се желело ставити до знања да се ради о професији која у новој држави није добродошла и која одбројава своје последње дане.

V Закон о извршењу и обезбеђењу из 1930. године

У жељи да се поступак извршења у целокупној Краљевини Југославији уреди на јединствени начин, 9. јула 1930. године, у јеку Шестојануарске диктатуре, донет је *Закон о извршењу и обезбеђењу*.¹⁰ Рад на припреми законског текста је трајао неколико година, уз активно учешће нарочите Комисије састављене од истакнутих правника тога времена, међу којима су били: Ђорђе Несторовић, државни саветник у пензији, др Драгољуб Аранђеловић, професор Универзитета у Београду, Славољуб Сова, председник Банског стола у Загребу, др Антон Скумовић, професор Универзитета у Љубљани и др Бертолд Ајзнер, председник сената Врховног суда у Сарајеву.

Јавна расправа о Нацрту Комисије је била прилично активна, покренувши велики број судова, адвокатских, трговачких и обртничких комора, задружних савеза, банака, и других заинтересованих субјеката, да доставе Министарству правде своје примедбе, након чега је састављена посебна Комисија са задатком да на основу поднетих мишљења утврди коначни текст закона.

Полазишна основа *Закона о извршењу и обезбеђењу* из 1930. године (који је био познатији по својој скраћеници Ип – извршни поступник), је био аустријски Извршни (овршни) ред од 27. маја 1896. године, са новелама, који се у то време примењивао на тзв. далматинско-словеначком

10 *Закон о извршењу и обезбеђењу* из 1930. године се готово у целости, на основу *Закона о неважностии йройиса донесених йре 6. айрила 1941. године и за време окујације* („Сл. лист СФРЈ“, бр. 101/46), примењивао и у судовима социјалистичке Југославије све до почетка примене Закона о извршном поступку из 1978. године.

правном подручју, односно на подручјима Виших земаљских судова у Љубљани и у Сплиту.

§ 26 Ип-а је одређено да суд спроводи извршење или непосредно или помоћу посебних извршних органа, који при том поступају по налогу и под надзором суда. Као извршни органи поступају или нарочити извршни чиновници или судски извршитељи, постављени код појединих судова, или чиновници судске писарнице или судски служитељи.

Овакво уређење питања извршних органа је било у потпуности подређено немачко-аустријском концепту по коме се спровођење конкретних извршних радњи поверава посебном намештенику суда познатијем као *Gerichtsvollzieher*, или судског извршитеља каквог ми знамо све до доношења *Закона о извршењу и обезбеђењу* из 2011. године.

Краљевски судски извршитељи који су у то време поступали на војвођанском правном подручју су се релативно касно укључили у озбиљнију друштвену активност у циљу очувања свог положаја и професије коју су обављали. Наиме, у време када су се војвођански извршитељи организовали у оквиру свог струковног Удружења 1932. године, *Закон о извршењу и обезбеђењу* је већ био донет. Иако тада још увек није отпочела његова примена (Ип. се примењивао од јануара, односно априла 1938. године), с обзиром на јак утицај словеначких и хрватских заговорника новог Закона, као и чињенице да је Министарство унутрашњих послова у великој мери подржавало промене Ип-а које је нови Закон уводио по питању органа којима се поверава спровођење извршења, пошто су их до тада на подручју ранијих Краљевина Србије и Црне Горе још увек спроводиле „полицијске власти“, чини се да мала и релативно слабо организована група без неког нарочитог утицаја, какви су били краљевски судски извршитељи, није могла у значајној мери да утиче на одлуку о њиховом укидању.

Иако без могућности да утиче на доношење *Закона о извршењу и обезбеђењу* из 1930. године, Удружење судских извршитеља није пропустило прилику да својим дописом бр. 61045, од дана 12.6.1935. године, достави Министарству правде своје мишљење одређеним одредбама *Уводног закона о Закону о извршењу и обезбеђењу* (који је 4. јуна 1937. године обнародован као *Уредба о увођењу Закона о извршењу и обезбеђењу*).¹¹ Да се радило о значајном тексту, чак и са аспекта правне струке,¹² може се закључити из чињенице да је поменути допис Удружења уврштен у елаборат примедба израђеног од стране Министарства правде.

Из наведеног дописа, можда би било најинтересантније цитирати следеће аргументе наших предратних колега:

11 Архив Југославије – Фонд 63 – М Правде КЈ – опште одељење – Фасцикла 63/1930.

12 Ваљало би на овом месту приметити да краљевски судски извршитељи нису били по образовању правници.

„Тамо, где закон о извршењу и обезбеђењу или судски Пословник помињу извршне органе, имају се на подручју Апелационог суда у Новом Саду подразумевати судски извршитељи. Разлози за већи делокруг судских извршитеља су у главном у томе, што судски извршитељи делују у сопственој режији, немају ни плате, ни пензије, трошкове по тарифи им плаћа странка, извршни поступак познају добро, а стоје увек под надзором суда. Поред постојања институције судских извршитеља суд неће бити оптерећен детаљима извршења, неће бити потребан ни већи број чиновника ни службеника, неће бити оптерећена благајна.“

Међутим, њихов глас се није сматрао нарочито значајним. Ипак, изгледа да су им историјске прилике донекле ишле на руку. Наиме, југословенско друштво крајем тридесетих година прошлог века, пред сам почетак Другог светског рата, налазило се пред раскршћима које му нису дозвољавале да се у значајној мери позабави питањима од периферног значаја, као што је уређење органа који спроводе поступак извршења. Тако је у члану 18 став 1 раније поменуте *Уредбе о увођењу Закона о извршењу и обезбеђењу* из 1937. године предвиђено следеће: „Док се на подручјима Апелационог суда у Новом Саду као и среских судова у Чаковцу и Прелогу не установе посебни судски органи за провођење извршења, проводиће се на тим подручјима извршења помоћу оних органа који су их до сада проводили. Ближа наређења о томе прописаше Министар правде уредбом.“ Другим речима, упркос јасној одредби *Закона о извршењу и обезбеђењу* која се тиче извршних органа, с обзиром на неспремност државе да спроведе у живот законом предвиђене промене, извршења су на „војвођанском правном подручју“ и даље спроводили *извршители* – *обријници*.

Уредбу о ближим наређењима Министар правде никада није донео, у међувремену је дошло до избијања Другог светског рата, и тако су краљевски судски извршитељи деловали на наведеном подручју све до ослобођења тих крајева у касну јесен 1944. године када су, бар они који су преживели ратна догађања, већим делом били распоређени по тамошњим Народним среским судовима, али сада већ као судски извршитељи у оном смислу у коме ми данас тај термин разумемо.

VI Два суботичка „краљевска судска извршитеља“

Филиј Бузаш (око 1871–1940) – краљевски судски извршитељ Филип Бузаш се послом судског извршитеља почео бавити још за време Аустро-угарске монархије. Као један од чланова мађарског Земаљског удружења судских извршитеља (*Biróságí Végrehajtók Országos Egyesülete*), колега Бузаш се у гласнику Удружења, чији се примерци и данас могу

пронаћи у Библиотеци „Сечењи“ у Будимпешти (*Szécsényi Könyvtár Budapest*), помиње као извршитељ за подручје Жимболија (данашња Румунија), да би вероватно током 1908. године постао судски извршитељ за подручје Бачалмаша (данашња јужна Мађарска), а од 1910. године је краљевски судски извршитељ за подручје Суботице (са кратким периодом деловања у Сенти).

Филип Бузаш је за судског извршитеља Среског суда у Суботици именован одлуком министра правде Краљевине СХС, бр. 27215, од дана 30. децембра 1919. године. Већ дана 16. јануара 1920. године, колега Бузаш је пред предстојником Среског суда у Суботици, судијом Виктором Беркеом, и официјалом Јосипом Прокешом, као перовођом (записничарем), положио заклетву, на основу које је ступио на дужност судског извршитеља Среског суда у Суботици – сада као суда Краљевине СХС.

На основу Записника о заклетви, који се може пронаћи у Историјском архиву у Суботици, може се утврдити текст заклетве коју је колега Бузаш изговорио. Заклетва је гласила:

„Ја, Филип Бузаш, кунем се да ћу Његовом Величанству Краљу Петру I и владајућој кући Карађорђевића, Краљевству С.Х.С. и његовом Уставу у свим приликама веран бити и у мојој извршитељској служби по закону, и по законом издатим наредбама редован и марљив бити.

Тако ми бог помогао!“

С обзиром да је колега Бузаш већ од раније био именовани краљевски судски извршитељ среског суда у Суботици, остаје недоумица да ли је он горе наведену заклетву положио у смислу одредбе §4 Законског чланка LI из 1871. године, као обавезу судског извршитеља да се у року од 30 дана од дана именовања јави председнику судбеног стола за чије је подручје именован (с обзиром да је десетак дана пре тога био именован за судског извршитеља од стране министра правде „нове“ државе), дакле под претњом законских последица пропуштања, или је исту полагао у смислу захтева одређених Одлуком Народне управе за Банат, Бачку и Барању чији је одсек за правосуђе још крајем 1918. године упутио позив свим судовима и државним одветништвима да ступе у службу Народне управе и положи заклетву новим властима.

Неки од првих дражбених и пленидбених записника које је по свом „репризно“ именовану саставио колега Бузаш, а који се могу пронаћи у Историјском архиву у Суботици, снабдени су његовим печатом који је израђен на мађарском језику, а у чијем се средишту налази грб Краљевине Мађарске. На самом печату је име колеге Бузаша исписано у мађарском „преводу“: *Buzás Fülöp*.

На овом месту се мора приметити да су многи државни органи, а међу њима и судови, у периоду од краја 1918. године, па највероватније

до времена потписивања Тријанонског мировног споразума (што наравно не значи да су то радили сви државни органи), на својим документима користили своје „старе“ печате из времена Краљевине Мађарске, и то на начин да би текст на ободу печата, који је био на мађарском језику, оставили нетакнут, а сам грб Краљевине Мађарске који се налазио у средишту печата простим знаком „X“ прекрижили.¹³

Колега Филип Бузаш је преминуо у Суботици у уторак, 2. јануара 1940. године, у 69. години живота, оставивши из себе супругу Еугенију Бузаш, рођ. Вајценфелд и сина Ласла.

Владимир Романов (1889–1968) – када се говори о животу Суботице по окончању Првог светског рата, никако се не сме испустити из вида значајни утицај који је на овај, одједном погранични град, имала његова руска колонија, која се у Суботици негде већ током 1921. године може сматрати поприлично консолидованом.

Свакако, најистакнутији утицај руске емиграције се осетио на суботичком Правном факултету,¹⁴ где су поред домаћих професора поприлично заступљени и професори из некадашње царске Русије. Интересантно је приметити да је већ међу првим именованим професорима Правног факултета, од њих шесторо, двоје било из редова руске емиграције (Григорије Васиљевич Демченко, за предмете Кривично право и Енциклопедија права, и Сергије Викторович Троицки, за предмет Црквено право).¹⁵

Владимир Романов је рођен у месту Богородск, Царска Русија, 28.8.1889. године, од оца Василија и мајке Олге, рођене Брехова.

Колега Романов је био један од двадесетак судских извршитеља, који су 21. августа 1932. године у Сомбору основали раније поменуто

13 Тако се у Историјском архиву Југославије у Београду, могу пронаћи документи, међу којима је, рецимо, допис председника Окружног суда у Новом Саду, бр. 1919. През. XX I 4/41, од дана 12. маја 1919. године, упућен Министарству правде, а који је снабдевен печатом на чијем ободу стоји: „*Királyi törvényszék Ujvideken*“ (Краљевски судбени сто у Новом Саду), у чијем се седишти налази грб Краљевине Мађарске на коме је знаком „X“ прецртана круна на грбу, а који је потписао председника суда – Историјски архив Југославије, Фонд Министарства правде Краљевине Југославије – опште одељење, бр. фасцикле 21 из 1919. године (ознака на документу: 21–134–19).

14 У склопу Београдског Универзитета, недуго након окончања Првог светског рата, формирана су два факултета „на северу и југу државе“ и то – Правни факултет у Суботици (уз велико противљење града Новог Сада) и Филозофски факултет у Скопљу.

15 Поред именованих „...од 1920/21. придружили су им се др Михаило Павлович Чубински, проф. др Пјотр (Петар) Берногодович Струве и М.А. Коршунов. Осим наведених, од 1920–1941. године на овом факултету су радили и Константин Михајлович Смирнов и Фјодор (Теодор) Васиљевич Тарановски.“ Преузето из: Миодраг Симић, *Историја суботичког Правног факултета 1920–1941*, Београд, 2012, 2. издање, стр. 153.

Удружење судских извршитеља са подручја Новосадској Апелационој суда. Осим што је био један од чланова-оснивача овог Удружења, Владимир Романов је био и један од чланова његовог првог управног одбора (на записнику „конституирајуће“ скупштине колега Романов се на списку чланова управног одбора наводи као први).

По речима његовог унука, г. Владана Деснице из Суботице, колега Романов је у царској Русији службовао као капетан беле флоте. По избијању Октобарске револуције, преко Одесе и пристанишних лука у новој Краљевини СХС, са руском емиграцијом, Владимир Романов стиже у Београд, и ту се неко време задржава, где чак отвара и своју кафану. Након одређеног времена из Русије му пристижу супруга и прва ћерка. По пресељењу у Суботицу, колега Романов је првобитно радио као књиговођа суботичког расадника, да би се касније одлучио на службу судског извршитеља. У Суботици му се родила и друга ћерка, Ксенија, мајка господина Деснице.

Према подацима до којих сам успео доћи у суботичком Историјском архиву,¹⁶ знамо да је Владимир Романов непосредно по завршетку Другог светског рата био запослен као чиновник Среског народног суда, а да је на основу сопственог захтева 7. новембра 1945. године (дакле, нешто више од годину дана по окончању ратних дејстава у Војводини), одлуком Окружног народног одбора у Суботици постављен за хонорарног наставника руског језика Стручне продужне школе у Суботици.

Колега Владимир Романов је преминуо у Суботици у петак, 6. децембра 1968. године, у 79. години живота.

VII Закључак

Од појаве јозефинског либералног законодавства у сфери приватног права (настао као логични политички покушај да се народу, као неку врсту откупа од револуције која је задесила суседну Француску, уместо јавних политичких права подаре одређене слободе у његовом приватном животу), европска пракса принудног остварења доспелих потраживања се заснива на два основна концепта: извршење поверено суду (аустријско-немачки модел) и извршење поверено самосталној правосудној професији (француски модел).

Сваки од наведених модела има како своје предности, тако и своје недостатке.

Предност извршење које се поверава посебном намештенику суда се свакако огледа у његовој ниској цени коштања, док му се, како то

16 Захваљујући Тајјани Сегединчев, архивском сараднику Историјског архива Суботица.

обично и бива код већине послова које обавља држава, замера претерана бирократизованост и неефикасност. Као својеврсна инверзија, извршењу повереном „приватном“ извршитељу се, по редовном току ствари, мора признати његова ефикасност, док му се као најчешћа замера наводи „припадајући“ трошак.

Уколико се са настале историјске дистанце покуша одговорити на питање који је од наведених модела извршења подручју Војводине донео више „друштвене користи“ – онај до 1944. године, или онај из периода Друге Југославије, морао би се узети у обзир велики број чинилаца које писац овог скромног штива није у могућности ни да сагледа, а камоли апстрахује на иоле смислен начин.

Наиме, указати на чињеницу постојања очигледно изражајнијег морала плаћања обавеза о њиховој доспелости у периоду који је претходио АВНОЈ-евским променама и приписати их у искључиву заслугу краљевских судских извршитеља би представљао гротескни покушај „терања воду на своју воденицу“ и доказ елементарног непознавања суштинских разлика у друштвеним реалностима предратног *ірађанскої* и послератног *социјалистичкої* периода.

Међутим, искуства наших колега између два светска рата свакако могу послужити као добра основа разумевања односа државе према овој професији која ни тако, као уосталом ни данас, не ужива неки нарочити углед не само у широј јавности, већ и у оквиру правосуђа коме неодвојиво припада.

Пре свих, пада у очи чињеница да су краљевски судски извршитељи у друштву у коме су деловали представљали својеврсни *corpus separatum*. Иако преноси на њих део својих надлежности, тадашња држава не пропушта ниједну прилику да се према њима односи као према неком свом неугледном рођаку.

Такође, очигледно је да су краљевски судски извршитељи у време у коме су деловали сматрани много више нужношћу него пожељним члановима заједнице.

Конечно, иако су били именовани од стране Министарства правде, чини се оно никако није хтело прихватити улоге да буде нека врста њихове „сигурне куће“. Стиче се утисак да су поред свих својих напора да од оних у чије име делују добију неку врсту потврде и подршке, краљевски судски извршитељи били препуштени сами себи, својим интерним капацитетима и вртлогу историје.

Damir ŠITE
Enforcement Officer of Subotica High and Commercial Courts
Judicial Areas

MY LEARNED GLEMBAYS

Summary

In the early morning of May 31, 2012, while the first thirty-nine law school graduates who passed the enforcement officers' exam were solemnly declaring the oath stipulated in Article 317 of the Serbian 2011 Civil Enforcement and Security Interests Act to the minister of justice, the overall impression of the general population was that we were experiencing the first ever nomination of private enforcement officers within our so-far legal history.

However, in the North-Serbian towns and cities like Novi Sad, Pančevo, Zrenjanin, Sombor, Kikinda, Alibunar, Vršac, and the overall region of the first united state of South Slaves known as the Vojvodina Legal Area, in its first few decades (more precisely until the end of World War II) the enforcement procedures in civil and commercial matters were executed by specific private persons known as "royal court enforcement officers".

This is a humble record about them.

Key words: *royal court enforcement officers, Gerichtsvollzieher, Huissier de justice, The Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes.*